

به نام خداوند جان و خرد
کزین برتر اندیشه بر نگذرد

همانند یک استاد بزرگ فکر کنید

تألیف آلکساندر کوتوف

استاد بزرگ شطرنج

ترجمه عبدالحسین نوایی

داور بین المللی شطرنج

انتشارات فرزین

کوتوف، آleksandr الکساندروویچ، ۱۹۱۳ - ۴

Kotov, Aleksandr Aleksandrovich

همانند یک استاد بزرگ فکر کنید/تألیف آleksandr کوتوف؛ ترجمه عبدالحسین نوایی. -- تهران:

فرزین، ۱۳۸۳.

۲۸۰ ص. : مصور.

ISBN: 964-6256-71-6-2۳۰۰۰ ریال

Tainy myshleniia shakhmatista=Think like a Grandmaster, عنوان اصلی:

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیفا.

۱. شطرنج. الف. نوایی، عبدالحسین، ۱۲۹۹ - مترجم. ب. عنوان.

۷۹۴ / ۱۲ GV ۱۴۴۵ / ۱۲

۱۳۸۳

۳۲ - ۳۸۲۸۸ م

کتابخانه ملی ایران

این کتاب ترجمه ای است از:

Think Like a Grandmaster

انتشارات فرزین

☐ همانند استاد بزرگ فکر کنید

☐ آleksandr کوتوف

☐ ترجمه : عبدالحسین نوایی

☐ چاپ اول: اسفندماه ۱۳۸۳

☐ تیراژ : ۲۰۰۰

☐ چاپ : دیدآور

☐ صحافی : نوری

☐ طرح روی جلد: بردیا سخود

☐ بها : ۲۳۰۰۰ ریال

شابک ۹۶۴-۶۲۵۶-۷۱-۶ ISBN 964-6256-71-6

خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، پلاک ۱۶ (ساختمان ناشران)، طبقه دوم

تلفن ۶۹۵۱۹۲۰ - ۶۴۶۲۴۰۶

فهرست

صفحه	عنوان
۱	یادآوری.....
۲	پیشگفتار مؤلف.....
۵	آزمایشی غیر عادی.....
۱۱	فصل اول: تجزیه و تحلیل واریاسیونها.....
۱۴	گریزی به تاریخ.....
۲۶	درخت تجزیه و تحلیل.....
۳۸	واریاسیونهای اجباری و اختیاری.....
۴۳	گونه‌های مختلف درخت تجزیه.....
۴۹	بیشه برهنه.....
۵۲	بیشه انبوه.....
۵۵	گزینش حرکات نامزد شده.....
۵۸	حرکت نامزد شده چیست.....
۷۱	حرکات سرنوشت ساز.....

۷۵	 اشتباهات بزرگ
۷۶	 سرمستی ناشی از پیروزی
۸۴	 بازتابهای شرطی
۹۳	 نقطه کور
۹۶	 قانون بلومفلد
۹۸	 اندرزهای عملی
۹۸	 آیا باید تجزیه و تحلیل به عمل آورد؟
۱۰۴	 تجزیه و تحلیل یا قضاوت در وضعیتها؟
۱۰۶	 آیا می‌توان به حریف اعتماد کرد یا خیر؟
۱۱۰	 تنگی زمان
۱۱۴	 تمرینها
۱۱۷	 فصل دوم : قضاوت پوزیسیونی
۱۲۰	 خطوط و قطرهای باز
۱۲۷	 اندیشه‌های جدید درمورد خطوط باز
۱۳۷	 ساختار پیاده‌ای و خانه‌های ضعیف
۱۴۴	 پیاده‌های رونده
۱۴۵	 جزیره‌های پیاده‌ای
۱۴۹	 ضعف جنبی
۱۵۷	 پوزیسیون سوارها
۱۷۵	 فضا و مرکز
۱۸۱	 تمرینها
۱۸۲	 ادامه یک آزمایش
۱۸۵	 روش باتونیک یا نایدورف
۱۸۸	 واقعیت چیست و عمومیت کدام است؟

۱۹۰	نظریه‌های بزرگان شطرنج
۱۹۲	فرمولهای کلی و تجزیه و تحلیل واقعی
۱۹۸	فصل سوم : طرح و برنامه‌ریزی
۱۹۸	طرح منفرد
۲۰۴	مجازات نداشتن طرح
۲۰۹	انعطاف پذیری
۲۱۶	مرکز، مرکز بسته، طرح فعال
۲۲۰	مرکز سیال
۲۲۲	مرکز ثابت
۲۲۳	بحران یا تنش در مرکز
۲۲۶	تمرینها
۲۲۷	فصل چهارم : بخش پایانی
۲۴۰	فصل پنجم : آنچه را که یک بازیکن باید بداند
۲۴۱	مطالعه مرحله شروع یا گشایش
۲۴۷	آیا مطالعه مرحله میانی امکان پذیر است؟
۲۵۰	نبردهای ثبت شده
۲۵۴	اندرزی چند
۲۵۴	شطرنج و زندگی
۲۵۶	عوامل پیروزی
۲۵۶	حریف را بشناسید
۲۹۸	خودت را بشناس!
۲۶۲	گشایش تمرینها
۲۶۸	فهرست اسامی بازیکنان

علامات اختصاری

+	کیش
!	حرکت خوب
!!	حرکت درخشان
?	حرکت مشکوک
??	حرکت نادرست
#	مات

یاد آوری

نخستین چاپ این کتاب در مدتی کمتر از شش ماه پس از انتشار نایاب و موجب تشویق مترجم و اقدام فوری برای تجدید چاپ دوم گردید، که در زمستان ۱۳۷۱ انجام پذیرفت. همان گونه که بیشتر علاقه‌مندان واقفند، چاپ دوم نیز چند سالی است که نایاب گردیده و اینک برای چاپ سوم سعی گردیده است از روش تصویری برای حرکات مهره‌ها که مطلوب مردم این دوران می‌باشد بهره‌برداری به عمل آید.

برای آشنایی بیشتر با چگونگی تألیف و انتشار این کتاب لازم به یادآوری است که پس از انجام نخستین چاپ این کتاب که به زبان روسی و به وسیله مؤلفش استاد بزرگ کوتوف (مسئول عالیترین موسسه آموزشی شطرنج شوروی) انجام پذیرفت، در سال ۱۹۷۱ ترجمه آن به زبان انگلیسی برای نخستین مرتبه منتشر گردید.

جالبتر آن که تجدید چاپ آن به زبان انگلیسی در چهارده نوبت دیگر (هر دو سال یک مرتبه) انجام پذیرفته است. با این سابقه در سال ۱۹۹۵ نیز با بهره‌برداری از روش تصویری، پانزدهمین چاپ آن به وسیله استاد بزرگ «دکتر جان‌نان» تنظیم و در لندن به چاپ رسید. این کتاب به زبانهای دیگر هم ترجمه و منتشر گردیده است. برای مزید اطلاع لازم به یادآوری است که اینجانب نخستین مرتبه از ترجمه فرانسه آن بیشتر بهره‌برداری را کرده بودم. در ضمن همواره کوشیده‌ام مطالب فارسی به گونه‌ای تنظیم شود که برای علاقه‌مندان و به ویژه جوانان به سادگی قابل فهم باشد. البته تردیدی نیست که بهره‌برداری مطلوب نیازی کامل به دقت و تلاشی پی‌گیر دارد.

خوشبختانه با آشنایی که طی سالیانی دراز با روحیه جوانان کشور پیدا کرده‌ام و کمبودهایی که وجود دارد و در ذهنم باقی مانده است، تردیدی ندارم که مطالعه دقیق این کتاب چنان که باید در اندیشیدن شطرنجی علاقه‌مندان تأثیری به سزا بخشیده و کمبودهای ممکن را به گونه‌ای مرتفع خواهد ساخت که در آینده‌ای نه چندان دور با بهره‌برداری از نبوغ ذاتی بتوانند میراث باستانی خویش را چنان که باید به جهانیان عرضه دارند.

عبدالحسین، نوایی

پیشگفتار (مؤلف)

اگر کتاب‌های بیشماری را که در خصوص شطرنج نوشته شده است مورد مطالعه قرار دهیم، ملاحظه خواهیم نمود، که بعضی از نویسندگان به تفسیر پیکارهای شطرنجی جدید پرداخته‌اند و برخی دیگر کار خود را بر گردآوری شاخه‌هایی از مرحله شروع‌های باب روز بنا نهاده‌اند. لیکن جای بسی تعجب است، که کسی به فکر نوشتن مطلبی دربارهٔ شیوه‌هایی که موجب تعالی بزرگان شطرنج گردیده، نیفتاده است، تا با مطالعه و وقوف بر آن روشها بتواند تسهیلاتی را برای درک پیچیدگی این فن ظریف فراهم آورد. مؤلف در این کتاب شرح خواهد داد که بزرگانی چون: بوتوینیک، تال، اسمیسلوف، پتروسیان، کرس، برونشتین و جمعی دیگر از اساتید بزرگ و معروف چگونه به مطالعه تئوریهای شطرنج می‌پرداخته‌اند، یا برای درک رموز استراتژی و تاکتیک، چگونه خود را آموزش می‌داده‌اند.

در این زمینه افزون بر یادآوری تفسیرهایی از اساتید که خودشان روشهای معموله را آشکار کرده‌اند، شخصاً نیز ضمن مذاکرات و تبادل نظرها سعی کرده‌ام دانستیهای لازم را از اساتید بزرگ همدوره‌ام به دست آورم. اینک چکیده تمامی آنها بعلاوه تجارب شخصی و موفقیت‌های حاصله‌ام را در پهنه شطرنج که حاصل کاری عظیم و دشوار در مطالعه تئوریها می‌باشد، در اختیار شما خوانندگان عزیز می‌گذارم و به خود دلخوشی می‌دهم که مفید و دلپذیرتان واقع خواهد گردید.

شطرنج اگرچه بغرنج است، معذالک، میلیونها علاقمند در سراسر جهان مجذوب و شیفته‌اش می‌باشند، از آن میان بعضی تا سر حد بازیکنان طبقات ممتاز پیش می‌روند، گروهی دیگر تمامی عمر را در حد یک مبتدی باقی می‌مانند، لیکن آنچه که مسلم است، حتی بازیکنان ضعیف هم علاقمندند که در این فن عنوانی داشته باشند، استاد شناخته شوند و یا به افتخار استاد

بزرگی نائل گردند. حال اگر کسانی بتوانند فقط راه وصول به این آرزو را نشان دهند، تردیدی نیست که بسیاری از مشتاقان، خود را آماده خواهند ساخت، تا راه طولانی و خستگی‌آور مسابقات را پیموده، تمامی هیجانات و دشواریهایش را هم تجربه نمایند.

اکنون، ببینیم چگونه می‌توان به مقام استاد بزرگی نائل آمد! آیا خوب بازی کردن فقط منوط به استعدادی خاص و طبیعی است؟ آیا سعی و پشتکار مؤثر نمی‌باشد؟ در پاسخ باید گفت: طبعاً قابلیت ذاتی لازم است، اما مانند سایر فضائل انسانی، سعی و کوشش عاملی اصلی و ممتاز بشمار می‌آید، ضمناً تلاش برای چیره شدن بر فنون استراتژی و تاکتیکهای شطرنج نیز امری الزامی است.

امانوئل لاسکر که یکی از متفکرین بزرگ شطرنج می‌باشد، ادعا می‌کرد که در ظرف یکصد ساعت می‌تواند بازیکن جوانی را که از استعداد متوسطی برخوردار باشد به نخستین رده استادی برساند. حال آیا سریع‌تر از اینهم امکان‌پذیر می‌باشد؟ موضوعی است قابل مطالعه و بررسی!

ناگفته نماند، لاسکر هرگز فرصت مناسبی برای اثبات صحت ارزش مورد ادعای خود پیدا نکرد. لیکن بطور طبیعی این سؤال مطرح است که آیا هرکس بخواهد می‌تواند بر اثر تکرار و دقت در مطالعه و تحمل کار دشوار، به نحوی که مایل است پیشرفت نموده و به مقام استادی و بالاخره استاد بزرگی برسد؟ در پاسخ این سؤال تجربه شخصی من چنین حکم می‌کند: مطالعه و پشتکار در پیشرفت تأثیری بسزا دارد و مناسب می‌دانم که به خوانندگان خاطرنشان سازم، من قبل از سال ۱۹۳۸ در حالی که باور نمی‌کردم بتوانم به استاندارد استادی برسم، به سبب مطالعات فراوانی که در فاصله زمانی سالهای ۳۷-۱۹۳۶ روی بازیها بعمل آورده بودم، جهشی ناگهانی در پیشرفت نصیبم شد، به گونه‌ای که بر خلاف باورم در سال

۱۹۳۸ موفق به اخذ دیپلم استادی بین‌المللی گردیدم و جالبتر آنکه یکسال پس از آن هم به افتخار استاد بزرگی نیز نائل آمدم. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت، با جدیت و برنامه‌ریزی صحیح، حصول به مقصود امکان‌پذیر می‌باشد و دقیقاً این همان هدفی است که در کتاب حاضر، با توجه به نکات زیر، مورد مطالعه قرار خواهد گرفت:

- ۱- برای آنکه مطالب کتاب تا سرحد امکان روشن و مفید واقع شود، چنین به نظر رسید، که نامگذاری‌های جدیدی در خصوص قوانین استراتژی و مفاهیم کلی بکار برم، البته هرگز غرض از این عمل کوشش در ازدیاد معلوماتی غیر ضروری نمی‌باشد، بلکه آن را کمکی در جایگزینی هرچه بهتر مطالب درحافظه باید دانست.
 - ۲- در این کتاب، چگونگی نبردها و توصیه و تفسیرهای، آن دسته از اساتید بزرگ شوروی مورد استفاده و بحث قرار گرفته است، که به قول امروزی‌ها مربوط به نسل پیرتر می‌باشند. دلیل آن را می‌توان در همکاری نزدیک و آمیزشی دانست، که در زمینه شطرنج، با بوتوینیک، کرس و اسمیس洛夫 داشته‌ام، از آن گذشته اساتید بزرگ جوان، به سبب اشتغال در مسابقات و مبارزاتی که درگیر آنها می‌باشند، کمتر فرصت دارند تا افکار و پیشرفت‌های تدریجی پشت میز مسابقات را، که معمولاً محدود به واریاسیونهای معینی می‌باشند، به رشته تحریر درآورند.
 - ۳- پیکارهایی شطرنجی از مؤلف در این کتاب آورده شده است که به سادگی قابل درک می‌باشند، و غرض اصلی در این امر، فاش کردن رموزی از مفاهیم بغرنج شطرنج می‌باشد که سعی کرده‌ام عمیقاً در مغز خود آنها را کاوش نمایم.
- اکنون خواننده عزیز، این گوی و این میدان برای یورش به سوی پیروزی، تا منتها درجه استاد بزرگی!

دیباچه

آزمایشی غیر عادی

تلاش خواهیم نمود، روند پیچیده طرز تفکر ذهنی یک استاد بزرگ را به هنگام مبارزه در صحنه شطرنج شرح دهیم. برای اینکه تا سر حد امکان بتوان مراحل تدریجی چنین اندیشه‌ای را به روشنی توصیف نمود، اجازه دهید، تجربه مختصری را که از روش علم مکانیک در دانشکده به ذهنم خطور نموده است مورد آزمایش قرار دهیم. در آنجا قبل از هر چیز مبحث استاتیک مورد مطالعه قرار می‌گیرد، که بطور خلاصه غرض تأثیر قوا بر جسم در حال سکون مطرح مذاکره و بحث واقع می‌شود، سپس موضوع دینامیک یعنی همین پدیده در حال حرکت بررسی می‌گردد. در اینجا نیز نخست چگونگی فکر کردن را در مورد حرکات از جنبه استاتیکی مورد مطالعه دقیق قرار می‌دهیم، سپس به موضوع دینامیک خواهیم پرداخت.

اکنون فرض می‌کنیم، مسابقه‌ای در سطح بالا در اطاقی جریان دارد، امکان و فرصتی هم به ما داده شده است، که درحین عمل، از یکی از بازیکنان مثلاً پولوگایفسکی، که مهره سفید دارد، بخواهیم که جای خودش را به ما بدهد. حال. اسمیسلوف پشت میز مسابقه بجای او قرار می‌گیرد. از او می‌خواهیم، بدون هیچگونه ملاحظه و رودربایستی در مورد پوزیسیونی که مقابلش قرار گرفته و نوبت حرکت هم با سفید می‌باشد، چگونگی جریان اندیشه‌های خود را به همان گونه که مشغول مطالعه می‌شود برای ما بازگو نماید.

من تردیدی ندارم، که نخستین عکس‌العمل اسمیسلوف شمارش تعداد پیاده‌ها خواهد بود زیرا، یک استاد بزرگ با یک چشم بهم زدن و بدون نیاز به محاسبه می‌تواند تعداد سوارها را تشخیص دهد، هرچند که او ممکن است در عین حال شمارش هم بعمل آورده باشد. حال پنداریم که پولوگایفسکی هیچ چیز قربانی نداده است وازلحاظ قوا تعادل وجود داشته باشد.

در مرحله بعدی، چگونگی تفکر اسمیسلوف، متضمن روشن نمودن نکات زیر خواهد بود:

نخست، این پوزیسیون از چه نوع شروع بازی بوجود آمده است؟ البته اگر حرکات زیادی انجام پذیرفته باشد، با توجه به آرایش پیاده‌ای و وضع سوارها، این امر به سادگی قابل تشخیص است. ولی اگر به مرحله پیشرفته وسط بازی رسیده باشد، دیگر مسئله تعیین شروع بازی مطرح نخواهد بود، بلکه موضوع ساختار پیاده‌ای 'Pawn Structure' و ستونهای باز و قطرها و پایگاههای مرزی اسبها مورد توجه قرار خواهد گرفت.

سپس، نزد خود این سئوالات را مطرح و دنبال می‌نماید: آیا هرگز قبلاً چنین پوزیسیونی داشته‌ام؟ آیا مشابه آن در بازیهای اساتید بزرگ رخ داده است؟ این نکته‌ای است با اهمیت و مطالبی را روشن خواهد نمود، چرا که اگر بتوان بخاطر آورد که نظیر این پوزیسیون را در گذشته نزدیک دیده است، آنگاه کار ارزیابی و چگونگی به هدف رساندن طرحی صحیح و یا آنالیز واریاسیونها آسانتر می‌شود. بعلاوه استفاده از دانش ذخیره شده برای صرفه‌جویی در زمان تفکر نتیجه‌ای عالی در بر دارد و در عین حال متضمن اجتناب از اشتباهات و پیش‌گیری از اجرای طرحی نادرست نیز می‌باشد.

این دوران از تفکر، که ما آن را دوران شناسایی می‌نامیم بسیار با اهمیت است. در اینجا نقش اصلی به عهده، دانش، تجربه و تبحر استاد بزرگ می‌باشد. طبعاً حافظه نیز در بخاطر آوردن حرکاتی که در گذشته دور انجام شده است سهمی بسزا دارد و در این میان کسانی هم یافت می‌شوند، که به تناسب موقعیت، مثال‌های شایان توجهی را از پیکارهای: آلخین، بوتوینیک بیاد می‌آورند که به عنوان شاهکارهای هنری به جهانیان ارائه گردیده است. استاد بزرگ پس از تجهیز با چنین مطالعات مقدماتی عمیق درصدد ارزیابی پوزیسیون برمی‌آید. او تنها به حل مسئله‌ای بنیانی که کدامین موقعیت بهتر

است اکتفا نمی‌کند، بلکه می‌خواهد طبیعت پوزیسیون را با توجه به کوچکترین اجزاء آن تمیز دهد. به این منظور، ارزش نسبی خطوط باز را مورد توجه قرار می‌دهد، زیرا با توجه به تمامی آنچه که در خاطر سپرده است، باید به انجام وظایف واقعی که در پیش دارد پردازد یعنی: چگونگی اشغال فلان ستون و یا قطر باز، مسدود کردن آن دیگری و یا مثلاً خنثی نمودن فعالیت‌های رخی‌های حریف در ستون و یا عرض مورد نظر. او همچنین نقاط سوق الجیشی مهمی را که بوسیله اسبهایش باید اشغال شود در نظر می‌گیرد، در ضمن برایش روشن است که کدام یک از پیاده‌های خودی یا از آن حریف ضعیف هستند. یا در کجا پیاده‌های رونده قوی یافت می‌شود. او بیشتر به گونه‌ای ناخودآگاه تا خودآگاه تشخیص می‌دهد که در کدام جبهه همکاری و هم‌آهنگی بین سوارها برقرار است. البته، به همین گونه در مورد حریف نیز قضاوت به عمل می‌آورد.

اجمالاً، او می‌خواهد از لحاظ روانی به خود بقبولاند که آنچه را انجام داده است صحیح می‌باشد و این همان موقعیتی است که باید دوباره به جمع‌آوری قوا پرداخت. البته چون تشخیص اینکه کدام طرف کنترل مرکز را در اختیار دارد، یا تأثیر و نفوذ این و یا آن سوار روی مرکز چگونه می‌باشد برای اسمیسلفو زحمت زیادی ندارد، بنابراین به ارزیابی زنجیرهای پیاده‌ای طرفین می‌پردازد و پی می‌برد که در کجا پیشری‌های پیاده‌ای امکان‌پذیر می‌باشد.

پس از انجام این مقدمات، او با وضوح بیشتری درک می‌کند که پوزیسیون کدامیک از طرفین بهتر است، یا چه کسی ابتکار عمل را در دست دارد، کدام حریف باید حمله کند، کی باید اجباراً به دفاع پردازد. سرانجام او تصمیم خواهد گرفت که سفید از کجا باید حمله را آغاز نماید، مشروط بر اینکه سیاه تنها به دفاع پردازد، یا از چه نقطه‌ای باید برای ضد حمله‌ای جناحی تلاش بعمل آورد که در چنین صورتی او متوجه تمایل سیاه به وارد

آوردن ضربه‌ای در مرکز نیز می‌باشد. چرا که یک استاد بزرگ خیلی خوب می‌داند که: بهترین پاسخ به حمله جناحی حمله متقابل در مرکز است. بالاخره اگر پوزیسیون مساوی باشد، اسمیس洛夫 تصمیم خواهد گرفت که با مانوری ملایم تحریکی بعمل آورد تا ضعفی در اردوی حریف پدید آید. بهر حال این راهی است که یک استاد بزرگ در سالن مسابقات، به هنگام عمل، برای ارزیابی پوزیسیونی می‌پیماید. بدیهی است نمی‌توان ادعا کرد که او به همین ترتیب که گفته شد عوامل پوزیسیون را مورد بررسی قرار می‌دهد، چه بسا که بسیاری از مطالبی را که ما دسته‌بندی کردیم احتمالاً او به درک مستقیم، الهام‌گونه خویش می‌سپرد. اما بهر صورت مسائل مورد بحث در فوق از این راه ویا راه دیگر باید مورد توجه قرار گیرد و حل شود.

اکنون می‌خواهیم بدانیم آیا مراحل تدریجی پیشرفت این عمل چقدر وقت می‌گیرد؟ طبعاً این امر بستگی به قابلیت استاد بزرگ، چگونگی وضع خاص پوزیسیون و سرشت او دارد.

به وضوح می‌توان دریافت، که در مورد بعضی از بازیکنان تجزیه و تحلیل هوشیارانه سهم اصلی را عهده‌دار است، در حالیکه برخی دیگر درک مستقیم، یا الهام تکامل یافته بر اثر تمرین تحلیلی، در آنها نفوذی قاطع دارد. بهر حال ارزیابی پوزیسیون از اهمیتی ویژه برخوردار است و وقت زیادی به آن اختصاص داده می‌شود.

البته پس از انجام یافتن این کار مقدماتی است که اسمیس洛夫 می‌تواند طرح نقشه‌ای را آغاز نماید. در اینجا لازم به یادآوری است که جهت‌گیری اندیشه‌های یک بازیکن از طبیعت و چگونگی پوزیسیون مفروض تبعیت می‌کند ولی نهاد یا سیرت بازیکن نیز در این امر سهمی به سزا دارد. پتروسیان، اغلب در بدو امر علاقه‌مند است در خصوص دفاع از نقاط ضعفش

بیاندیشد، در صورتیکه تال، از همان آغاز در جستجوی بدست آوردن شانس قربانی می‌باشد.

بهر کیفیت، از این طریق و یا راه دیگر، استاد بزرگ باید درصدد اجرای طرح کلی لشکرکشی برآید. یعنی جهت حرکت سوارها را تعیین نماید، چگونگی حمله و یا در صورت لزوم موضوع دفاع را مشخص کند. علاوه بر این در طرح کلی او بایستی طرحی را که از قطعیت بیشتری برخوردار می‌باشد و روشنگر تعدادی حرکات بعدی است در نظر بگیرد. از آن جمله می‌توان اشغال فلان خانه، یا تعویض فلان پیاده و غیره را نام برد. واضح است که همواره او باید طرح حریف را هم در نظر داشته و در خنثی کردنش تلاش نماید.

تا بدین جا افکار یک استاد بزرگ را که بر اساس اندیشه‌های کلی و اصول استراتژیکی بنا شده بود شرح دادیم. اکنون وقت آن رسیده است که وی درصدد جستجوی بهترین حرکت بعدی برآید، بدیهی است به این منظور او باید حرکات ممکنه را بررسی نماید تا بتواند شایستگی حرکت انتخابی را در طرح مورد نظر، تأیید کند.

با این مقدمه او باید تجزیه و تحلیل تعدادی از واریاسیونها را آغاز نماید، البته ضمن اینکه هر یک از حرکات را بررسی می‌کند به پاسخ حریف نیز توجه دارد، به همین ترتیب به بهترین پاسخ بعد و قس علیهذا... فقط، پس از انجام این وظیفه بسیار سنگین و تحلیلی خالصانه است که اسمیسلفو مهره‌ای را حرکت می‌دهد و ساعتش را متوقف می‌سازد. این است پایان اندیشه استاد بزرگ و حرکتی که انجام می‌دهد!

این آزمایش به ما می‌آموزد که چگونه می‌توان از اندیشه‌های یک استاد بزرگ به هنگام انتخاب بهترین حرکت در پوزیسیون داده شده پیروی نمود. همچنین از آنچه که در بالا گفته شد می‌توان دریافت که یک بازیکن و استاد واقعی باید صفات زیر را دارا باشد:

۱- او باید به نظریه‌های جدید در مرحله شروع کاملاً مسلط باشد.
۲- او باید اصول کلی پوزیسیونهای شاخص مرحله میانی را که ضمن بازیهای خود و یا سایرین آموخته است بداند و در حافظه‌اش نگاهداری نماید. بدیهی است که هرچه بیشتر بداند و بهتر بتواند نمونه‌هایی را از قبل به خاطر آورد، پیدا کردن راه حل پوزیسیونی که با آن مواجه می‌شود، برای او آسانتر خواهد شد.

لازم به یادآوری است که طبعاً مسئله به خاطر سپردن، به گونه‌ای مکانیکی، منظور نمی‌باشد بلکه غرض آگاهی به روشها و احیاناً حرکات اختصاصی و یا ترکیبهایی است که برخی مواقع در بازیها به کار برده می‌شود. معمولاً این قبیل نمونه‌ها را در پایان کار پس از تجزیه و تحلیل و ارزیابی در یادداشتهای خصوصی ضبط می‌کنند. در ضمن، دو صفت فوق را به حکم محتوای مطلب می‌توان تحت عنوان، فضل یا دانش شطرنجی، در نظر گرفت.

۳- یک استاد بزرگ باید بتواند یک پوزیسیون را به گونه‌ای دقیق و صحیح ارزیابی نماید.

۴- قابلیت اجرا و به‌هدف رسانیدن طرحی صحیح که باخواسته‌های پوزیسیون داده‌شده تطبیق نماید، از اهمیت بی‌سزا برخوردار می‌باشد.

۵- یک استاد بزرگ باید بتواند بگونه‌ای دقیق و سریع واریاسیونهایی را که به تقاضای جریان بازی می‌تواند رخ دهد، محاسبه کند.

اجمالاً موارد فوق صفات ممتازی هستند که بازیکنان برای پیشرفت می‌توانند در محدوده آنها اندیشه خودشان را پرورش دهند. به ویژه ضمن توسل به تجربه، تجزیه و تحلیل، با تلاش شخصی باید موجبات کمال هرچه بیشتر خویش را فراهم آورند. اکنون در این کتاب ما به بررسی جمیع این صفات یا کیفیات خواهیم پرداخت و نشان خواهیم داد که چگونه بر اثر، تکرار و کار مداوم، می‌توان این فضایل را تحصیل کرد. برای سهولت در امر آموزش مراحل گوناگون را به ترتیب خاصی در نظر گرفته و مورد بحث و مطالعه قرار خواهیم داد.